

Ρωσική Οικονομική Παρουσία στην Κύπρο

ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΧΑΜΑΤΣΟΥ

ΣΤΙΣ ΑΡΧΕΣ της δεκαετίας του ογδόντα (1982), όταν η Κυπριακή Δημοκρατία διερχόταν την περίοδο της ανόρθωσης της οικονομίας της¹ που είχε καίρια πληγεί από την τουρκική εισβολή, η τότε κυβέρνηση της Κύπρου υπέγραψε με την κυβέρνηση της Ένωσης Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών τη Σύμβαση για την Αποφυγή Διπλής Φορολογίας του εισοδήματος και της ιδιοκτησίας (Convention for the Avoidance of Double Taxation of income and property)*. Οι οικονομικές όμως δομές της τότε ΕΣΣΔ, με την κρατικά ελεγχόμενη οικονομία και τα κλειστά σύνορα, καθιστούσαν αυτού του είδους τη συμφωνία αν όχι ουτοπική τουλάχιστον ανέφικτη και για τα δύο συμβαλλόμενα μέρη. Ήταν εμφανές ότι η Κυπριακή Δημοκρατία, η οποία από την ίδρυσή της μέχρι το 1982 είχε υπογράψει με τη Σοβιετική Ένωση άλλες δεκατέσσερις συμφωνίες επιστημονικού, πολιτιστικού και εθιμοτυπικού κυρίως χαρακτήρα, επιδίωκε, ιδιαίτερα μετά την τουρκική εισβολή και τις αποσχιστικές ενέργειες της ηγεσίας της τουρκικής κοινότητας του νησιού, την υπογραφή διεθνών και διμερών συμφωνιών για την ενίσχυση και τη διεθνή προβολή της κρατικής της οντότητας. Η Κύπρος έχει συνάψει μέχρι το 1998 άλλες 25 παρόμοιες συμφωνίες Αποφυγής Διπλής Φορολογίας (Double Taxation Treaties) με ισάριθμες χώρες. Οι προνομιακοί όροι αυτής της σύμβασης με την ΕΣΣΔ είναι εκείνοι, που όπως θα δούμε στη συνέχεια, θα ενεργοποιηθούν μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης ένα τεράστιο επενδυτικό ρεύμα προς την Κύπρο με πολλαπλές συνέπειες, όχι μόνο οικονομικές.

Η συμφωνία αυτή συνομολογήθηκε στη Μόσχα στις 29 Οκτωβρίου 1982 και την υπέγραψαν ο τότε Υπουργός Εξωτερικών της Κυπριακής Δημοκρατίας Ν. Ρολάνδης και ο Υπουργός Εξωτερικών Οικονομικών Υποθέσεων της ΕΣΣΔ Kamenskov. Οι πρόνοιές της παραχωρούσαν ένα εξαιρετικά ελκυστικό φορολογικό καθεστώς για τις σοβιετικές εταιρείες που θα δραστηριοποιούνταν στο νησί. Σύμφωνα με αυτές ο προβλεπόμενος καταβλητέος φόρος ήταν, όπως και για όλες τις υπεράκτιες εταιρείες στην Κύπρο, 4.25% επί του κέρδους, απαλλάσσονταν από τις αντίστοιχες φορολογικές οφειλές στην ΕΣΣΔ και είχαν το δικαίωμα του «επαναπατριsmού του εισοδήματος». Οι ξένοι υπάλληλοι αυτών των εταιρειών απολάμβαναν τις φορολογικές ελαφρύνσεις και απαλλαγές που προβλέπονταν για το προσωπικό των υπεράκτιων εταιρειών. Αυτό που καθιστούσε όμως μοναδική τη συμφωνία με την ΕΣΣΔ ήταν το γεγονός ότι, ενώ σχεδόν σ' όλες τις άλλες συμφωνίες Διπλής Φορολογίας² που έχει συνάψει η Κύπρος ως το 1998, οι παρακρατούμενοι φόροι, που καλείται να καταβάλει ή δικαιούται να εισπράξει από τα άλλα συμβαλλόμενα μέρη, κυμαίνονται για τα μερίσματα (dividends), τους τόκους (interest), και τα δικαιώματα (royalties) από 5% ως 20%, στην περίπτωση της Ρωσίας δεν προβλέπονται ακόμη παρακρατούμενοι φόροι (withholding taxes).

Ο πίνακας I δίνει τα ακριβή ποσοστά των παρακρατούμενων φόρων που ισχύουν για ορισμένες από τις συμφωνίες Διπλής Φορολογίας τις οποίες έχει υπογράψει η Κύπρος.

Από την υπογραφή της συμφωνίας θα περάσει μια δεκαετία, στη διάρκεια της οποίας θα συντελεσθεί η διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης και η δημιουργία της Κοινοπολιτείας Ανεξάρτητων Κρατών, για να τεθεί αυτή σε ουσιαστική εφαρμογή. Μετά τη διάλυση της ΕΣΣΔ, η σύμβαση αυτή εξακολούθησε να δεσμεύει στην πλειοψηφία τους και τα νεοϊδρυθέντα κράτη³, καθώς ούτε αυτά ούτε η

1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

доыдоыла
 никос
 миxалчс
 анестчс
 цлаудио
 анна
 гиоыла
 аггеликч
 менелаос

0 9 8 7 6 5 4 3 2 1

Πίνακας I

ΦΟΡΟΙ ΠΟΥ ΠΑΡΑΚΡΑΤΟΥΝΤΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

Συμβαλλόμενη χώρα	Μερίσματα	Τόκοι	Δικαιώματα
ΑΥΣΤΡΙΑ	10 %	0 %	0 %
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	0 %	0 %	0 %
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	5 %	10 %	0 %
ΙΡΑΝΔΙΑ	0 %	0 %	0 %
ΙΤΑΛΙΑ	15 %	10 %	0 %
ΝΟΡΒΗΓΙΑ	5 %	0 %	0 %
ΕΣΣΔ	0 %	0 %	0 %
ΗΝ. ΒΑΣΙΛΕΙΟ	15 %	10 %	0 %
ΗΠΑ	5 %	10 %	0 %

Κύπρος κατήγγειλαν τη συμφωνία ή ζήτησαν την αναθεώρησή της. Η Κύπρος βρέθηκε έτσι στις αρχές της δεκαετίας του ενενήντα με θεσμοθετημένο ήδη πλαίσιο, σύμφωνα με το οποίο κεφάλαια από τη Ρωσία, που άφθονα διέρρεαν τότε έξω από τα σύνορα του πρώην ανατολικού μπλοκ, μπορούσαν να επενδυθούν και να ενσωματωθούν στην οικονομία της. Η εφαρμογή της σύμβασης αυτής, είχε ως αποτέλεσμα τη συρροή επενδυτών από τη Ρωσία, όχι απαραίτητα ρώσων υπηκόων, και τη συσσώρευση κεφαλαίων από τη χώρα αυτή στην Κύπρο, σε μια περίοδο όπου η υπόλοιπη Ευρώπη εξέφραζε κάποιο σκεπτικισμό για την προέλευση του «ρωσικού χρήματος». Εδώ πρέπει να σημειωθεί ότι, σύμφωνα με το ρώσο πρόεσβη στη Λευκωσία Γκιόργκι Μουράτοφ⁴, η Κύπρος είναι η μόνη χώρα με την οποία η Ρωσία υπέγραψε συμφωνία με τόσο ευνοϊκούς όρους. Αυτό όπως είναι φυσικό καθιστά την Κύπρο μοναδική επιχειρηματική ζώνη για τους οικονομικούς κύκλους που δραστηριοποιούνται στη Ρωσία.

Η ραγδαία ανάπτυξη και η ενίσχυση των κυπρορωσικών οικονομικών σχέσεων κατέστησαν την Κύπρο κέντρο του ρωσικού, διαμετακομιστικού κυρίως εμπορίου και την κατεξοχήν έδρα των ρωσικών υπεράκτιων εταιρειών (offshore companies) στην περιοχή. Η Κύπρος άλλωστε τα τελευταία χρόνια έχει εξελιχθεί σε ένα από τα σημαντικότερα διεθνή υπεράκτια κέντρα. Τα επίσημα στοιχεία του Υπουργείου Οικονομικών δείχνουν την εντυπωσιακή αύξηση που σημειώθηκε κατά την τελευταία δεκαετία στον αριθμό των υπεράκτιων εταιρειών που εδρεύουν στην Κύπρο. Το 1990 οι εταιρείες αυτές έφθαναν μόλις τις 6.816 για να φτάσουν στα τέλη του 1996 τις 26.479. Στον πίνακα II φαίνεται αναλυτικότερα η εντυπωσιακή αύξηση της εγκατάστασης υπεράκτιων εταιρειών στην Κύπρο τα τελευταία χρόνια.

Πίνακας II

ΕΤΟΣ	ΝΕΕΣ ΥΠΕΡΑΚΤΙΕΣ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ
1990	970	6.816
1991	1.271	8.087
1992	2.040	10.127
1993	2.893	13.020
1994	4.238	17.258
1995	4.958	22.216
1996	4.263	26.479

Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της Κεντρικής Τράπεζας της Κύπρου περίπου το 80% των υπεράκτιων εταιρειών προέρχονται από την Ευρώπη⁵ και όπως θα αναπτυχθεί πιο κάτω, η συμφωνία με ταξυ Κύπρου-Ρωσίας για την Αποφυγή Διπλής Φορολογίας βοήθησε στην εγκατάσταση εταιρειών από πολλές ευρωπαϊκές χώρες.

Όπως είναι γνωστό οι υπεράκτιες ζώνες χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες: σε υψηλής φορολογίας που προσφέρουν ασφάλεια και λαμπρές δυνατότητες επενδύσεων (π.χ η Ελβετία), σε απαλλαγμένες από κάθε φορολογική επιβάρυνση (π.χ ο Παναμάς) και τέλος σ' αυτές με ειδικά προνόμια που παραχωρούνται μέσα από διακρατικές συμφωνίες. Η Κύπρος ανήκει στην τρίτη κατηγορία υπεράκτιων ζωνών, όπου με ένα ευρύ δίκτυο συμφωνιών Αποφυγής Διπλής Φορολογίας αναδεικνύεται σε ζωτικό κέντρο διεθνούς φορολογικού σχεδιασμού⁶. Η Κύπρος είναι ιδανική θέση για την εγκατάσταση υπεράκτιων εταιρειών, κυρίως για όσες δραστηριοποιούνται στην Ανατολική Ευρώπη και στις χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης. Αυτό ήταν το μήνυμα που θέλησε να περάσει το Κυπριακό Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο σε σειρά διαλέξεων που οργάνωσε το Μάρτιο του 1998 στις Βρυξέλλες και στη Χάγη⁷. Επιπλέον η γειτνίαση του νησιού με τη Μέση Ανατολή και με την Ευρώπη, η ισχυρή οικονομία της, το άρτια οργανωμένο τραπεζικό σύστημά της, το σταθερό και ισχυρό νόμισμά της, οι υψηλής ποιότητας τηλεπικοινωνίες, οι σύγχρονες υπηρεσίες πληροφορικής, αποτελούν ισχυρά εχέγγυα για τους ενδιαφερόμενους επενδυτές.

Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της Κεντρικής Τράπεζας της Κύπρου το 1996 οι υπεράκτιες εταιρείες στο σύνολό τους έφταναν περίπου στις 27.000. Γύρω στις 20.000 από αυτές εγκαταστάθηκαν κατά την τελευταία πενταετία. Ο Ακόλουθος Τύπου της ρωσικής πρεσβείας στη Λευκωσία, Βλαντιμίρ Μαϊστρένκο⁸, δήλωσε ότι περίπου το 10% του συνόλου των υπεράκτιων εταιρειών, που βρίσκονται στην Κύπρο, ανήκει σε ρώσους επιχειρηματίες. Διευκρίνισε επίσης ότι μερικές εκατοντάδες από αυτές είναι ενεργείς, οι υπόλοιπες διατηρούν κάποιο ταχυδρομικό κιβώτιο, χωρίς προσωπικό και γραφεία. Αυτές οι εταιρείες προφανώς δίνουν τη δυνατότητα στους «Νεορώσους»⁹ επιχειρηματίες να επωφελούνται από τις διευκολύνσεις που τους παρέχει το κυπριακό κράτος και να απολαμβάνουν μια ανέμελη ζωή στην Κύπρο.

Οι ρωσικές εταιρείες στην Κύπρο δραστηριοποιούνται κυρίως στους τομείς των τραπεζών, της οικοδομικής βιομηχανίας, της ναυτιλίας και στο χώρο των εκδόσεων. Διατηρούν επίσης γραφεία εξουθένωσης εργασίας, προφανώς για να εξυπηρετούν τους συμπατριώτες τους που φτάνουν στο νησί αναζητώντας δουλειά. Στην Κύπρο έχουν παραρτήματα πέντε ρωσικές τράπεζες και άλλες τέσσερις έχουν τις αντιπροσωπείες τους. Μεταξύ αυτών συμπεριλαμβάνονται οι: Inkobank, Εμπορική Τράπεζα, Permcombank, Agrobank και Menater¹⁰. Το πρώτο τραπεζικό κύμα από τη Ρωσία στην Κύπρο έφτασε την περίοδο 1993-94 και τότε πάνω από δέκα τράπεζες άνοιξαν παραρτήματα ή αντιπροσωπείες. Αυτή η ρωσική τραπεζική παρουσία χαρακτηρίστηκε από ποσότητα, όχι όμως και από ποιότητα¹¹. Αρκετές από αυτές μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα είτε είχαν χρεοκοπήσει είτε βρέθηκαν σε κρίση. Η τραπεζική κρίση στη Ρωσία και οι συνεχείς φήμες στη Δύση για μεγάλης διάστασης «ξέπλυμα βρώμικου χρήματος», οδήγησαν τις αρχές της Κυπριακής Δημοκρατίας στη διακοπή έκδοσης αδειών λειτουργίας ρωσικών τραπεζών. Τα εγκαίνια του παραρτήματος της Menater το Φθινόπωρο του 1996 φαίνεται ότι σηματοδότησαν τη λήξη του μορατόριουμ αυτού με αποτέλεσμα την εγκατάσταση νέων ρωσικών Τραπεζών στην Κύπρο¹².

Για την Κύπρο η σύμβαση του 1982 δεν σημαίνει μόνο την προσέλευση υπεράκτιων εταιρειών που αφήνουν στο κράτος ένα τεράστιο εισόδημα, αλλά και την τροφοδότηση ενός μεγάλου πολυσύνθετου ιδιωτικού συστήματος παροχής υπηρεσιών. Μεγάλα δικηγορικά γραφεία, κυρίως στη Λεμεσό και τη Λευκωσία, ειδικευμένα στο χώρο των υπεράκτιων ασχολούνται αποκλειστικά με τις ρωσικές εταιρείες. Βρίσκουν τους πελάτες τους με πράκτορες στη Ρωσία και διεκπεραιώνουν υποθέσεις τους σ' όλο τον κόσμο. Λογιστικά, κτηματομεσιτικά και ασφαλιστικά γραφεία πλαισιώνουν το σύστημα αυτό. Επιπλέον οι υπεράκτιες εταιρείες υπήρξαν άμεσοι εργοδότες σε σημαντικό μέρος του ντόπιου εργασιακού δυναμικού. Οι εταιρείες αυτές απασχόλησαν το 1996 περισσότερα από 7.000 άτομα και γύρω στις 2.500 από αυτά ήταν Κύπριοι, με ένα αρκετό υψηλό ποσοστό πτυχιούχων ανάμεσά τους¹³. Θα μπορούσε να λεχθεί ότι η συμφωνία αυτή ανέδειξε την Κύπρο σε ένα από τα ισχυρότερα υπεράκτια κέντρα της ευρύτερης περιοχής συμβάλλοντας σημαντικά στη μεταστροφή που παρατηρείται την τελευταία δεκαετία στους προσανατολισμούς της κυπριακής οικονομίας από τη βιομηχανοποίηση (industrialisation) στην παροχή υπηρεσιών και επενδυτικών προνομίων σε οικονομικούς εταίρους.

Η συμφωνία του 1982 δημιούργησε και μια άλλη παράμετρο, όταν μετά την ενεργοποίησή της εκμε-

1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

А Т Л Й Ч Й Д Ф
 Б Н Л Ф Н Т К
 М П Н Д И
 Ф Л Ч Й Ч Ф
 К Т Ы Б Ы У Ч
 Ф Л
 Н Б Г Й У Ч Ф А
 Б В Б В Т Ы Б
 Б Д Ф Ы Ф

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

ταλλεύτηκαν τις πρόνοιές της και ξένα κεφάλαια που δραστηριοποιούνταν στη Ρωσία. Όπως τονίζει η κ. Μ. Πύργου, ξένοι επενδυτές που αμέσως μετά τη διάλυση της ΕΣΣΔ εμφανίστηκαν στη Ρωσία, μετέφεραν την έδρα των επιχειρήσεών τους ή ίδρυσαν παραρτήματα στην Κύπρο για να επωφεληθούν από τους ευνοϊκούς όρους της σύμβασης αυτής. Παρατηρούμε έτσι ότι από το 1992 και μετά εγκαταστάθηκε στην Κύπρο ένας μεγάλος αριθμός υπεράκτιων εταιρειών. Οι εταιρείες αυτές προέρχονται από την Ευρώπη, την Αμερική και τον Καναδά αφού, όσο επιθυμούν να δραστηριοποιηθούν στη Ρωσία, προτιμούν να το κάνουν μέσω της Κύπρου, έτσι ώστε να διέπει τις οικονομικές τους σχέσεις με τη χώρα αυτή το φορολογικό καθεστώς της κυπρωσικής σύμβασης του 1982.

Παράγοντες όμως της ρωσικής πολιτικής και οικονομικής ζωής (οικονομικός τύπος και οι αρμόδιες αρχές) φαίνεται ότι δυσφορούν από το γεγονός ότι με τους προνομιακούς όρους της συνθήκης του 1982 για την αποφυγή της διπλής φορολογίας οι ρώσοι και οι ξένοι επιχειρηματίες προτιμούν να δραστηριοποιούνται στην Κύπρο με αποτέλεσμα τα ρωσικά κεφάλαια να διαρρέουν έξω από τη χώρα και αυτοί οι επιχειρηματίες να μην καταβάλλουν φόρους στο ρωσικό κράτος. Οι κυπριακές εταιρείες που δραστηριοποιούνται στη Ρωσία απολαμβάνουν μεγάλες φορολογικές εκπτώσεις και αυτό, όπως είναι φυσικό, λειτουργεί σε βάρος των ρωσικών εταιρειών που είναι υποχρεωμένες να πληρώνουν τις φορολογικές τους οφειλές κάθε μήνα. Με αυτά τα δεδομένα οι ρωσικές επιχειρήσεις υφίστανται τη ζημιά που δημιουργεί ο πληθωρισμός, ενώ αντίθετα οι ξένες κερδίζουν από αυτόν¹⁴. Ο «επιπλατισμός του εισοδήματος» προνοείται βεβαίως και για τις ρωσικές εταιρείες που εδρεύουν στην Κύπρο, όμως η οικονομική και κοινωνική αστάθεια που επικρατεί ακόμη στη χώρα, αποτρέπει προφανώς τους ρώσους επιχειρηματίες να μεταφέρουν τα κέρδη τους στη Ρωσία. Είναι φυσικό λοιπόν το καθεστώς αυτό να δημιουργεί έντονο σκεπτικισμό όχι μόνο στους ρώσους επιχειρηματίες και στο ρωσικό κράτος αλλά και στους διεθνείς οικονομικούς κύκλους.

Εδώ και τέσσερα περίπου χρόνια συστήθηκε και λειτουργεί ειδική επιτροπή από εμπειρογνώμονες των Υπουργείων Οικονομικών, Εξωτερικών και της Εισαγγελίας των δύο κρατών, με σκοπό την τροποποίηση της συμφωνίας αυτής. Οι διαπραγματεύσεις δεν έχουν καταλήξει σε οριστικό αποτέλεσμα και γύρω από αυτές επικρατεί ιδιαίτερη μυστικότητα. Το βέβαιο είναι ότι η Κύπρος δίνει σκληρή μάχη για τη διατήρηση της συμφωνίας με τις ελάχιστες δυνατές τροποποιήσεις, γιατί γύρω από αυτήν έχει αναπτυχθεί μία τεράστια οικονομική δραστηριότητα που μαζί με τον τουρισμό αποτελούν σήμερα τους δύο άξονες της κυπριακής οικονομίας, στους οποίους έχει επενδυθεί και το οικονομικό μέλλον του τόπου. Στην αίτηση της Κύπρου το 1992 για ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής το 1993 δεν έκανε αναφορά στο υπεράκτιο κέντρο της χώρας. Πέντε χρόνια αργότερα το άνοιγμα της Κύπρου στην Ανατολική Ευρώπη σε συνδυασμό με την ανάπτυξη του κυπριακού υπεράκτιου κέντρου διαφαίνεται να είναι ένα πρόβλημα που θα αντιμετωπίσει η Κυπριακή Δημοκρατία στις ενταξιακές διαπραγματεύσεις¹⁵. Για την επίτευξη του πολιτικού αυτού στόχου η Κύπρος ενδέχεται να «θυσιάσει» μέρος των οικονομικών της δραστηριοτήτων ώστε να συντονιστεί με το κοινοτικό κεκτημένο και την κοινοτική οικονομική πρακτική. Για το σκοπό αυτό έχουν συσταθεί από την κυπριακή κυβέρνηση και λειτουργούν επιτροπές για ζητήματα φορολογίας και κρατικών παροχών, θέματα άμεσα συνυφασμένα με το υπεράκτιο οικονομικό κέντρο.

Την ανάγκη για αλλαγή της συμφωνίας φαίνεται ότι έχει προτείνει και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (IMF) μέσα στο πλαίσιο των ευρύτερων εισηγήσεών του προς τη Ρωσία για την ανόρθωση της οικονομίας της. Αξιοσημείωτο είναι όμως το γεγονός ότι οικονομικοί κύκλοι στην Κύπρο μιλούν για προσπάθεια να πληγεί το υπεράκτιο κέντρο της και να μεταφερθούν οι ρωσικές οικονομικές δραστηριότητες αλλού. Ήδη ο οικονομικός τύπος στη χώρα αναφέρθηκε σε υπογραφή ανάλογης πενταετούς συμφωνίας Αποφυγής Διπλής Φορολογίας μεταξύ της Ρωσίας και της Αγγλίας. Στη Ρωσία ειδικοί εκτιμούν ότι ακόμη και η βελτίωση αυτής της συμφωνίας δεν θα αποφέρει θεαματικά αποτελέσματα για την οικονομία της και θα υφίσταται ο κίνδυνος να αποθαρρυνθούν οι ξένες εταιρείες να επενδύσουν στη χώρα, γεγονός που θα σήμαινε αυτόματα λιγότερες θέσεις εργασίας. Όταν ρωτήθηκε για το θέμα της διαπραγμάτευσης ο Ακόλουθος Τύπου της ρωσικής πρεσβείας στη Λευκωσία κ. Μαϊστρένκο, απάντησε ότι η Ρωσία, στα πλαίσια της αναδιάρθρωσης της οικονομίας της με κατεύθυνση τη φιλελευθροποίηση, ήταν αναμενόμενο να επανεξετάσει τις οικονομικές συμφωνίες που είχε συνάψει με άλλα κράτη. Είναι λοιπόν εμφανές ότι οι έντονες οικονομικές σχέσεις των

δύο κρατών σε συνδυασμό με την σημασία που απέκτησε η Κύπρος τα τελευταία χρόνια για το διεθνές εμπόριο από τη μια και την οικονομική κρίση που διέρχεται η Ρωσία από την άλλη, καθιστούν αναγκαία την επαναδιαπραγμάτευση της συμφωνίας του 1982.

Η σύμβαση αυτή αποτέλεσε το θεμέλιο λίθο της έντονης συνεργασίας των δύο κρατών, το οικοδομικό όμως των κυπρωρωσικών σχέσεων ήρθε να ενισχυθεί στη συνέχεια σωρεία άλλων συμφωνιών που υπογράφηκαν κυρίως την τελευταία δεκαετία. Οι συμφωνίες αυτές καλύπτουν τους τομείς των τηλεπικοινωνιών και συγκοινωνιών, του εμπορίου, της ναυτιλίας, της άμυνας, του τουρισμού, της δικαιοσύνης και του πολιτισμού¹⁶. Σημαντικότερη για την ενδυνάμωση των οικονομικών σχέσεων των δύο χωρών είναι η συμφωνία για τις τηλεπικοινωνίες που συνήψαν το 1993. Με τη συμφωνία αυτή, αποτέλεσμα των προσωπικών προσπαθειών του τότε προέδρου της Γ. Βασιλείου, η Κύπρος έγινε ο συνδετικός τηλεπικοινωνιακός κρίκος της Ρωσίας με τη Μεσόγειο και τη νότια Ευρώπη.

Εντυπωσιακή είναι επίσης η ανάπτυξη των εμπορικών συναλλαγών μεταξύ των δύο κρατών, ο όγκος των οποίων αυξάνει προοδευτικά χρόνο με το χρόνο. Ήδη το 1991 εμπλουτίστηκε και αναεωθήκε για ένα ακόμη χρόνο η τετραετής συμφωνία του 1986 για τις εμπορικές ανταλλαγές συγκεκριμένων προϊόντων. Το ενδιαφέρον σε αυτή την πράξη, που σκοπό είχε την προώθηση και την ανάπτυξη των εμπορικών σχέσεων των δύο μερών, βρίσκεται στις πιστωτικές διευκολύνσεις ύψους 25.000.000 Λ.Κ που παραχωρούσε η Κυβέρνηση της Κυπριακής Δημοκρατίας στην ΕΣΣΔ, «για την αγορά κυπριακών προϊόντων από Σοβιετικούς οργανισμούς κατά το 1991-1992». Σύμφωνα με τους ετήσιους πίνακες του Τμήματος Στατιστικής και Ερευνών του κυπριακού Υπουργείου Οικονομικών ο όγκος των εξαγωγών από την Κύπρο στη Ρωσία το 1993 ήταν 7.825.204 Λ.Κ., για να ανέβει μέσα σε τρία χρόνια το 1996 στα 103.800.416 Λ.Κ. Τα προϊόντα που κυρίως εξάγει η Κύπρος στη Ρωσία είναι: λαχανικά, φρούτα, κρασιά, μπίρες, λάδι, χαρτικά, είδη υπόδησης και ένδυσης και καλλυντικά. Αξίζει να παρατηρηθεί ότι μεγάλο μέρος αυτών των προϊόντων δεν είναι κυπριακής προέλευσης, εισάγονται στην Κύπρο και επανεξάγονται, το ίδιο συμβαίνει και όταν αυτά φτάσουν στην Ρωσία¹⁷. Σύμφωνα με τους ίδιους πίνακες το ύψος των εισαγωγών από τη Ρωσία έφτασε το 1996 στα 52.210.232 Λ.Κ¹⁸. Τα προϊόντα που εισάγονται από τη Ρωσία είναι κυρίως πρώτες ύλες: ξυλεία, μέταλλα, πετρελαιοειδή, γεωργικά και βιομηχανικά εργαλεία, αλκοολούχα ποτά και ψάρια.

Σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη των εμπορικών συναλλαγών μεταξύ των δύο κρατών έπαιξε και η προϋπάρχουσα από το 1985 συμφωνία, στην οποία συνομολογήθηκε η προώθηση της συμμετοχής των σκαφών των δύο κρατών στο θαλάσσιο εμπόριο μεταξύ των λιμανιών τους¹⁹. Συμφωνήθηκε επίσης ότι «Κάθε συμβαλλόμενο μέρος θα υποβοηθή την εγκατάσταση στην επικράτεια του αντιπροσωπειών των ναυτιλιακών οργανισμών του άλλου συμβαλλόμενου μέρους». Η συμφωνία αυτή συνέβαλε στην ανάδειξη της Κύπρου σε σημαντικό κέντρο του ρωσικού διαμετακομιστικού εμπορίου συνδέοντας θαλάσσιους δρόμους προς τη Μέση Ανατολή και τη Μεσόγειο. Οι ναυτιλιακές σχέσεις των δύο κρατών ενισχύθηκαν και με τη συμφωνία για την απασχόληση ρώσων ναυτικών σε κυπριακά καράβια. Σύμφωνα με το ρώσο πρέσβη στην Κύπρο κ. Γ. Μουράτοφ μέχρι το 1997 είχαν εγγραφεί 220 ρωσικά καράβια με την κυπριακή σημαία²⁰.

Την περαιτέρω σύσφιξη των οικονομικών σχέσεων μεταξύ Κύπρου-Ρωσίας επιδιώκει και η συμφωνία που υπέγραψαν τα δύο κράτη στη Μόσχα στις 11 Απριλίου του 1997 για την οικονομική, βιομηχανική και τεχνική συνεργασία, η οποία έχει ισχύ δέκα ετών και στοχεύει στην προώθηση και την αμοιβαία προστασία των επενδύσεων²¹. Για την επίτευξη του στόχου αυτού ορίζονται σειρά μέτρων και ενεργειών στις οποίες θα προβούν τα συμβαλλόμενα μέρη για τη δημιουργία ευνοϊκών συνθηκών, ώστε να πραγματοποιηθούν επενδύσεις από επιχειρηματίες των δύο χωρών. Πηγές από τη ρωσική πρεσβεία στη Λευκωσία αναφέρουν ότι μέσα στα πλαίσια αυτής της συμφωνίας επιβαλλόταν και η επανεξέταση της σύμβασης της Διπλής Φορολογίας, αφού η προώθηση των αμοιβαίων επενδύσεων είναι άμεσα συνυφασμένη με το φορολογικό δίκτυο που διέπει τις οικονομικές σχέσεις των δύο χωρών.

Τα οφέλη όμως για την κυπριακή οικονομία από τις κυπρωρωσικές σχέσεις, δεν προέρχονται μόνο από τις υπεράκτιες εταιρείες που εδρεύουν στην Κύπρο και τις οικονομικές συναλλαγές μεταξύ των δύο κρατών, αλλά και από τη διακίνηση του τουριστικού προϊόντος από τη Ρωσία. Η Ρωσία κατέχει σήμερα την τρίτη θέση σε αριθμό προσέλευσης τουριστών στην Κύπρο ύστερα από την Αγγλία και

τη Σουηδία, με μία όμως σημαντική διαφορά: η συνολική μέση δαπάνη των ρώσων ταξιδιωτών κατά τη διάρκεια της παραμονής τους, είναι κατά 15% υψηλότερη από τη μέση δαπάνη των επισκεπτών όλων των άλλων χωρών. Σύμφωνα με τις δηλώσεις του ρώσου Πρέσβη στη Λευκωσία, την Κύπρο δεν επισκέπτεται ο μέσος αλλά ο πλούσιος Ρώσος²². Στα επίσημα στοιχεία του Κυπριακού Οργανισμού Τουρισμού για το 1995 καταγράφεται ότι ο ρώσος τουρίστας ξοδεύει κατά μέσο όρο στη διάρκεια της επίσκεψής του στην Κύπρο 438,10 Λ.Κ, μόλις 33,80 Λ.Κ λιγότερα από τον ελβετό τουρίστα και κατέχει τη δεύτερη θέση στον πίνακα αυτό. Στην τρίτη και τέταρτη θέση ακολουθούν οι Αυστριακοί και οι Γερμανοί τουρίστες αντίστοιχα. Ο πίνακας III παρουσιάζει αναλυτικότερα στοιχεία για την τουριστική κίνηση το 1995.

Πίνακας III

ΧΩΡΑ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ	ΔΑΠΑΝΗ ΑΝΑ ΑΤΟΜΟ
ΗΝ. ΒΑΣΙΛΕΙΟ	850.000	374.90 Λ.Κ
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	235.000	421.70 Λ.Κ
ΕΛΒΕΤΙΑ	110.000	471.90 Λ.Κ
ΡΩΣΙΑ + Π.Σ.Δ	95.000	438.10 Λ.Κ
ΕΛΛΑΔΑ	65.000	293.80 Λ.Κ
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	58.000	370.70 Λ.Κ
ΑΥΣΤΡΙΑ	43.000	424.20 Λ.Κ
ΓΑΛΛΙΑ	46.000	387.40 Λ.Κ
ΙΣΡΑΗΛ	33.000	223.00 Λ.Κ
ΒΕΛΓΙΟ/ΛΟΥΞ	38.000	420.90 Λ.Κ
ΙΤΑΛΙΑ	21.000	345.40 Λ.Κ
ΑΡΑΒΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ	105.000	382.70 Λ.Κ

Ο αριθμός των Ρώσων που επισκέπτονται την Κύπρο αυξάνει θεαματικά χρόνο με το χρόνο. Μόνο το 1997 υπολογίζεται ότι επισκέφθηκαν το νησί πάνω από 160.000 Ρώσοι. Οι επίσημες καταγραφές του ΚΟΤ έδειξαν ότι το 1994 ήρθαν στην Κύπρο περίπου 60.000, το 1995 γύρω στις 95.000 και το 1996 120.000 ρώσοι ταξιδιώτες. Η ραγδαία αύξηση των Ρώσων που επισκέπτονται την Κύπρο δεν είναι τυχαία. Ενώ η υπόλοιπη Ευρώπη, όπως και οι ΗΠΑ, αντιμετωπίζει ακόμη με επιφυλακτικότητα τους Ρώσους επισκέπτες και ζητά από αυτούς θεώρηση διαβατηρίων (visa), η Κύπρος ήδη από το Φεβρουάριο του 1995 κατήργησε τη διαδικασία αυτή, με συμφωνία που συνήψε με την Κυβέρνηση της Ρωσικής Ομοσπονδίας²³. Η κατάργηση της θεώρησης των διαβατηρίων είχε ως αποτέλεσμα η Κύπρος να βρίσκεται στις πρώτες επιλογές των ρώσων τουριστών. Από την ετήσια έρευνα, που διεξάγει ο ΚΟΤ σε αντιπροσωπευτικό δείγμα ταξιδιωτών που επισκέπτονται την Κύπρο προέκυψε, ότι οι ρώσοι επισκέπτες προτιμούν την Κύπρο για το κλίμα της, γιατί είναι για αυτούς ένας καινούριος προορισμός, για τις υπηρεσίες, τις ανέσεις και την πολυτέλεια που προσφέρει, ενώ δηλώνουν ότι νιώθουν άνετα στην Κύπρο λόγω του κοινού θρησκευάτος και των φιλικών δεσμών μεταξύ των δύο χωρών. Τέλος, ποσοστό 17% των ερωτηθέντων απαντά ότι επισκέπτεται την Κύπρο για επαγγελματικούς λόγους. Οι Κυπριακές Αερογραμμές, η Αεροφλότ αλλά και άλλοι κρατικοί και ιδιωτικοί αεροπορικοί οργανισμοί έχουν καταστήσει πλέον καθημερινή τη σύνδεση με τη Ρωσία. Προορισμοί, όπως η Μόσχα, η Αγία Πετρούπολη, το Βλαδιβοστόκ, δεν αφορούν μόνο το τουριστικό και το επιχειρηματικό κοινό, αλλά και τους περίπου 5.000 Ρώσους που διαμένουν στην Κύπρο²⁴.

Η οικονομία της Κύπρου στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στον τουρισμό, γι' αυτό και το κράτος από πολύ νωρίς φρόντισε να διερευνήσει αρχικά και στη συνέχεια να διεισδύσει στη ρωσική αγορά με διαφορετικών μορφών διαφημιστικές εκστρατείες²⁵. Σ' αυτό βοήθησε και η συμφωνία για συνεργασία και ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ του ρωσικού πρακτορείου τύπου Novosti και του Γραφείου Τύπου και Πληροφοριών της Κύπρου η οποία υπογράφηκε στις 21 Φεβρουαρίου 1986. Η συμφωνία αυτή προνοούσε για την ανταλλαγή σε τακτική βάση πληροφοριακού υλικού. Το πρακτορείο

Novosti συμφώνησε να αποστέλλει στο ΓΤΠ έντυπο και φωτογραφικό υλικό που να καλύπτει τόσο τις εσωτερικές εξελίξεις στην τότε ΕΣΣΔ, όσο και τα διεθνή θέματα. Η εντονότερη ενεργοποίηση της συμφωνίας αυτής τα τελευταία χρόνια φαίνεται από τις εκδόσεις του ΓΤΠ και του ΚΟΤ. Από το 1995 τόσο το ΓΤΠ όσο και ο ΚΟΤ άρχισαν να εκδίδουν ενημερωτικό υλικό στα ρωσικά και οι εκδόσεις τους καλύπτουν όλους τους τομείς της κυπριακής ζωής (πολιτική, οικονομία, πολιτισμός). Παράλληλα τον Οκτώβριο του 1995 λειτούργησε στη Μόσχα το πρώτο γραφείο του ΚΟΤ και διατέθηκαν περί τις 600.000 Λ.Κ. για την προβολή της χώρας στη Ρωσία με διαφημιστικές εκστρατείες και τη φιλοξενία ρώσων ταξιδιωτικών πρακτόρων και δημοσιογράφων στην Κύπρο. Τέλος η Κύπρος συμμετείχε για πρώτη φορά το 1995 στις ετήσιες διεθνείς τουριστικές εκθέσεις, που έγιναν στη ρωσική πρωτεύουσα και στην Αγία Πετρούπολη.

Αποτέλεσμα όλων αυτών των ενεργειών, της πολιτικής κατάστασης στην Κύπρο και των ενισχυμένων οικονομικών σχέσεων των δύο κρατών ήταν να αναζωπυρωθεί το ενδιαφέρον του ρωσικού τύπου για την Κύπρο, ίσως για πρώτη φορά μετά την τουρκική εισβολή του 1974. Στις ρωσικές εφημερίδες εμφανίζονται συχνότερα, κυρίως από το 1995 και έπειτα, άρθρα για την Κύπρο και προβάλλονται αφιερώματα για τη χώρα, όχι μόνο στα δορυφορικά αλλά και στα τοπικά κανάλια. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι εξαμηνιαίες αξιολογήσεις του ρωσικού τύπου, που διενεργεί η κυπριακή πρεσβεία στη Μόσχα αναφορικά με την Κύπρο²⁶. Σύμφωνα με αυτές τα τελευταία τρία χρόνια «τα δημοσιεύματα και οι εκπομπές γενικά για την Κύπρο και ειδικά για το Κυπριακό Πρόβλημα αυξήθηκαν». Χαρακτηρίζονται ως «ικανοποιητικά όσον αφορά την ποιότητα και το περιεχόμενό τους». Στις εκθέσεις αυτές αναφέρεται επίσης ότι «στη μεγάλη τους πλειοψηφία τα δημοσιεύματα και οι εκπομπές διατήρησαν το φιλικό και γενικά φιλοκυπριακό τους χαρακτήρα».

Οι οικονομικές σχέσεις μεταξύ των δύο κρατών είναι βεβαίως αμφίδρομες με την Κύπρο να είναι σήμερα ένας από τους κορυφαίους επενδυτές στη Ρωσία. Αν εξετάσει κανείς ειδικότερα την κυπριακή παρουσία στη Ρωσία, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η συμφωνία που υπογράφηκε στις 15 Οκτωβρίου του 1992 στη Μόσχα και σκόπευε στη συνεργασία των δύο χωρών για την ανάπτυξη της περιοχής της «Μαύρης Θάλασσας της Ρωσίας» (Πολιτεία του Κρασνοντάρ). Σ' αυτήν αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι τα δύο μέρη θα συμβάλουν: α) στην ανάπτυξη διεθνών και εξωτερικών οικονομικών σχέσεων της Πολιτείας β) στην ταχεία δημιουργία στην Πολιτεία δομών και μηχανισμών ελεύθερης αγοράς γ) στην ανάπτυξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας και ιδιαίτερα των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων. Η μεγαλεπήβολη αυτή συμφωνία που έμεινε γνωστή ως «Σχέδιο Κρασνοντάρ», επίτευγμα του τότε Προέδρου της Κύπρου Γ. Βασιλείου, ο οποίος είχε με προσωπικές ενέργειες προετοιμάσει το δρόμο της υπογραφής της από το 1991, δεν έχει ενεργοποιηθεί ακόμη. Η αλλαγή στην προεδρία της Κυπριακής Δημοκρατίας το 1993 έστρεψε ίσως τις προσπάθειες του κράτους προς άλλες κατευθύνσεις και σε νέους δρόμους συνεργασίας με τη Ρωσία, όπως θα φανεί πιο κάτω, αν και σύμφωνα με τις εκθέσεις του κυπριακού Υπουργείου Εξωτερικών η δυστοκία στην υλοποίηση της συμφωνίας οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στη Ρωσική Ομοσπονδία²⁷. Παρά τα προβλήματα όμως, κύπριοι επιχειρηματίες έχουν δραστηριοποιηθεί στην περιοχή²⁸. Ο αρχισυντάκτης του περιοδικού «Business in Russia» Σεργκέι Τσεχμιστρένκο, σε άρθρο του στο ίδιο έντυπο τον Απρίλιο του 1997, αναρωτιέται για την τύχη της συμφωνίας, που όπως αναφέρει χαρακτηρίστηκε από τον Πρόεδρο Γέλτσιν ως παράδειγμα για άλλες περιφέρειες της Ρωσικής Ομοσπονδίας. Ο Ακόλουθος Τύπου της ρωσικής πρεσβείας, όταν ρωτήθηκε για το θέμα αυτό, επισήμανε ότι ξεκίνησε η υλοποίηση της συμφωνίας²⁹. Ως πρώτο βήμα έχει συμφωνηθεί να λειτουργήσει στο Κρασνοντάρ, πιθανότατα μέσα στο 1998, η Τράπεζα Επενδύσεων που θα φέρει το όνομα της περιοχής Kuban. Στον οργανισμό αυτό θα συμμετέχει η Κυπριακή Τράπεζα Αναπτύξεως, η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Αναπτύξεως και η ρωσική Inkobank. Για το σκοπό αυτό έχουν ήδη επισκεφθεί την Κύπρο αξιωματούχοι από το Κρασνοντάρ και έγιναν στην περιοχή ανάλογες επισκέψεις κυπριακών αντιπροσωπειών. Η Τράπεζα Αναπτύξεως, ανταποκρινόμενη στους στόχους της συμφωνίας για την ανάπτυξη της περιοχής της Μαύρης θάλασσας, θα έχει διευρυμένη δράση και θα λειτουργεί ως ερευνητικό ίδρυμα για τις επενδύσεις και ως συμβουλευτικός οργανισμός.

Ως αποτέλεσμα της πολύπλευρης συνεργασίας των δύο κρατών ήταν φυσικό να δημιουργηθεί και να αναπτυχθεί σταδιακά μια ρωσική κοινότητα στην Κύπρο που απαρτιθεί, σύμφωνα με τη ρωσική

1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

πρεσβεία, περί τα 5.000 άτομα. Οι περισσότεροι Ρώσοι ζουν κυρίως στα αστικά κέντρα και το βιοτικό επίπεδό τους είναι αρκετά υψηλό αφού ασχολούνται κατά κύριο λόγο με τις υπεράκτιες εταιρείες. Περισσότερες από τις μισές υπεράκτιες εταιρείες που υπάρχουν στην Κύπρο, ανάμεσα σ' αυτές και οι ρωσικές, βρίσκονται στη Λεμεσό. Η δεύτερη σε πληθυσμό πόλη της Κύπρου αποτελεί σήμερα και το μεγαλύτερο λιμάνι της. Η εμπορική δυναμική της λόγω του λιμανιού, ο κοσμοπολιτισμός, η θάλασσα, η πολυτέλεια στα ξενοδοχεία και στην ψυχαγωγία, η λιγότερο συντηρητική κοινωνία της και ο πολυπολιτισμικός χαρακτήρας της, την καθιστούν θελκτική, ιδιαίτερα στους νέους ρώσους επιχειρηματίες. Μια βόλτα στους δρόμους της πόλης πείθει: ρωσικές πινακίδες σε καταστήματα, σε κέντρα αναψυχής, σε τράπεζες. Αφθονα ρωσικά εστιατόρια παντού και διαφημίσεις κτηματομεσιτικών γραφείων στα ρωσικά για πολυτελείς κατοικίες, δεσπόζουν στους λόφους γύρω από την πόλη. Η Λεμεσός με την ανεκτικότητα και ανθεκτικότητα που χαρακτηρίζει όλα τα λιμάνια, δείχνει να δέχεται σήμερα φιλόξενα τα ρεύματα των ρώσων μεταναστών και επενδυτών, φαινόμενο που παρατηρήθηκε ξανά την περασμένη δεκαετία με την περίπτωση των Αράβων.

Η παρουσία όμως της ρωσικής κοινότητας στην Κύπρο έγινε έντονα αισθητή από το 1993 και μετά, όταν κύματα εύπορων ρώσων άρχισαν να καταφθάνουν στο νησί είτε ως επιχειρηματίες, που επιθυμούσαν να δραστηριοποιηθούν εκεί, είτε ψάχνοντας δουλειά ή αναζητώντας ακόμη καταφύγιο για να χαρούν τα χρήματά τους. Η οικονομική ανισότητα σήμερα στη Ρωσία δημιουργεί περισσότερο φόβο στους πλούσιους παρά στους φτωχούς. Τα δεδομένα αυτής της τάξης των Ρώσων είναι τελείως διαφορετικά. Ασχολούνται κυρίως με τις επιχειρήσεις και τις επενδύσεις. Μένουν στις πόλεις σε πολυτελή ενοικιαζόμενα διαμερίσματα, άλλοι αγοράζουν πολυτελείς επαύλεις ή κτίζουν τα δικά τους σπίτια³⁰, δημιουργώντας έτσι δειλά-δειλά ρωσικές συνοικίες. Τα παιδιά τους φοιτούν σε ιδιωτικά ρωσικά ή αγγλικά σχολεία και παρακολουθούν σπουδές σε ιδιωτικά κολέγια. Δεν έχουν ιδιαίτερες επαφές με τους ντόπιους παρά μόνο με όσους συνεργάζονται επαγγελματικά. Γενικά υπάρχει ένα κλίμα καχυποψίας γι' αυτούς τους εύπορους ρώσους και το συναίσθημα αυτό φαίνεται ότι είναι αμοιβαίο.

Η Εκκλησία της Κύπρου έδειξε ιδιαίτερη φροντίδα για τους ορθόδοξους ρώσους, τονίζοντας την αξία της Ορθοδοξίας ως κοινό πολιτιστικό υπόβαθρο που φέρνει τους δύο λαούς πιο κοντά. Στη Λεμεσό θα κτιστεί, σε έκταση που παραχώρησε η Αρχιεπισκοπή Κύπρου, η πρώτη ρωσική εκκλησία στη χώρα. Οι Ρώσοι στη Λεμεσό όσο και στις άλλες πόλεις παρακολουθούν τη Θεία Λειτουργία και τα άλλα μυστήρια σε ελληνικούς ορθόδοξους ναούς που τους παραχωρεί γι' αυτό το σκοπό η Εκκλησία της Κύπρου. Πολλοί ρώσοι αγιογράφοι έχουν αναλάβει κατά καιρούς την αγιογράφηση μόνων και εκκλησιών. Ο Πατριάρχης της Ρωσίας Αλέξιος είχε ήδη από το 1992 επισκεφθεί την Κύπρο και ο Αρχιεπίσκοπος Κύπρου ανταπέδωσε την επίσκεψη αυτή το 1997, όταν πήγε στη Ρωσία για να παρακολουθήσει τους εορτασμούς για τα 850 χρόνια από την ίδρυση της Μόσχας.

Από τη σχολική χρονιά 1997-98 λειτουργούν στη Λεμεσό και στη Λευκωσία από ένα ρωσικό σχολείο, Δημοτικής και Μέσης Εκπαίδευσης, των οποίων οι τίτλοι σπουδών αναγνωρίζονται ως ισότιμοι των δημόσιων σχολείων της Ρωσικής Ομοσπονδίας³¹. Οι δάσκαλοι έρχονται από τη Ρωσία. Συνολικά ο αριθμός των μαθητών και των δύο σχολείων για όλες τις τάξεις είναι 140 και αναλογούν περίπου 70 μαθητές σε κάθε πόλη. Υπό την αιγίδα της ρωσικής πρεσβείας, λειτουργούν στο Ρωσικό Πολιτιστικό Κέντρο στη Λευκωσία τμήματα εκμάθησης της αγγλικής για Ρώσους. Μεγάλος είναι όμως ο αριθμός των νεαρών Ρώσων που φοιτούν σε αγγλόφωνα ιδιωτικά κολέγια. Όπως μας πληροφορεί το Intercollege, ένα από τα μεγαλύτερα και γνωστότερα κολέγια στην Κύπρο, ρώσοι φοιτητές άρχισαν να φοιτούν σ' αυτό ήδη από την άνοιξη του 1990. Ο αριθμός των ρώσων φοιτητών στο ίδιο εκπαιδευτικό ίδρυμα για την ακαδημαϊκή χρονιά 1997-98 φθάνει τους 240. Επιπλέον στις πόλεις λειτουργεί πληθώρα ιδιωτικών σχολών για τους Ρώσους, με σκοπό την εκμάθηση της αγγλικής και την εκπαίδευσή τους στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές, απαραίτητα εφόδια για όσους θα ασχοληθούν με τις επιχειρήσεις³².

Η ρωσική παρουσία γίνεται έντονα αισθητή και στην καθημερινή ζωή στην Κύπρο. Υπάρχουν ρωσικές, ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εκπομπές σε τοπικούς σταθμούς, κυρίως στη Λεμεσό. Πολλά προϊόντα οικιακής κατανάλωσης, όπως χυμοί, ψωμί, γάλα, φέρουν ενδείξεις γραμμένες στα ρωσικά. Στα περίπτερα κυκλοφορούν όλων των ειδών ημερήσια και εβδομαδιαία ρωσικά έντυπα, εφημερίδες και περιοδικά που εκδίδονται στην Κύπρο και άλλα που έρχονται από τη Ρωσία. Η ρωσική

έκδοση του Vogue μαζί με άλλες ρωσόφωνες εκδόσεις, αναρτημένες στα κεντρικά περίπτερα της Λευκωσίας είναι συνηθισμένο θέαμα. Στο Αρχείο Τύπου του ΓΤΠ έχουν καταχωρηθεί μέσα στο 1996-97 πάνω από 12 ρωσικά έντυπα που εκδίδονται και κυκλοφορούν στην Κύπρο.

Μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι διαφημίσεις που δημοσιεύονται σ' αυτά τα έντυπα. Τα διαφημιζόμενα προϊόντα δηλώνουν το οικονομικό επίπεδο του αγοραστικού κοινού στο οποίο απευθύνονται. Γραφεία πωλήσεων και ενοικιάσεων αυτοκινήτων διαφημίζουν κυρίως σπορ και άλλα ακριβά ευρωπαϊκά αυτοκίνητα. Ασφαλιστικές εταιρείες και καταστήματα πώλησης ασφαλιστικών συστημάτων είναι πρόθυμα να ασφαλίσουν τους πλούσιους ρώσους πελάτες τους. Κτηματομεσιτικά γραφεία διαχειρίζονται ακόμη και εκτάσεις γης στην Αθήνα κοντά στο «χώρο που θα διεξαχθούν οι Ολυμπιακοί αγώνες και στη νήσο Μύκονο». Γραφεία που διεκπεραιώνουν γραφειοκρατικές διαδικασίες, όπως έκδοση άδειας οδήγησης, κυκλοφορίας οχημάτων, εξόφληση λογαριασμών κ. ά., κέντρα υγείας και ομορφιάς, που διαθέτουν γυμναστήρια, πισίνες, σάουνα... Όλα αυτά δείχνουν το επίπεδο ζωής που απολαμβάνουν οι «Νεορώσοι» στην Κύπρο.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι διαφημίσεις δικηγορικών και άλλων γραφείων για εξασφάλιση κάθε είδους άδειας (visa) για μόνιμη παραμονή, για εγκατάσταση επιχειρήσεων, για εργασία, για σπουδές, για διακοπές ή ακόμη για μεταφορά χρημάτων και διακανονισμό δανείων στην Αμερική, στον Καναδά, στην Αυστραλία, στην Αγγλία, στη Βραζιλία κ.α. Αυτό το τελευταίο φανερώνει ότι η Κύπρος χρησιμοποιείται και ως ενδιάμεσος σταθμός προς τις «πολλά υποσχόμενες» στα μάτια των Ρώσων χώρες. Ο ρωσικός λαός σήμερα γεύεται μια πρωτόγνωρη ελευθερία με δυνατότητες για ταξίδια, για οικονομική δημιουργία, για πλουτισμό. Μια μεγάλη μερίδα όμως του ρωσικού πληθυσμού ζει στα όρια της φτώχειας, γεγονός που τους ωθεί στη μετανάστευση, στη βίαιη εγκληματική συμπεριφορά και στην ηθική κατάπτωση. Τα τελευταία χρόνια έχει παρατηρηθεί και στην Κύπρο η μαζική προσέλευση νεαρών γυναικών όχι μόνο από τη Ρωσία αλλά και από άλλες πρώην Σοβιετικές Δημοκρατίες, οι οποίες στην συντριπτική τους πλειοψηφία εργάζονται σε νυκτερινά κέντρα, μπαρ, ινστιτούτα ομορφιάς. Πίσω από αυτούς τους χώρους όμως, φαίνεται ότι δρουν καλά οργανωμένα δίκτυα πορνείας: πράκτορες-μεσάζοντες στη Ρωσία και αφεντικά-προαγωγοί στην Κύπρο εξασφαλίζουν τη νόμιμη είσοδο των κοριτσιών αυτών στη χώρα είτε με τους εικονικούς αρραβώνες και γάμους με Κυπρίους είτε εξασφαλίζοντας άδεια εργασίας σε νυκτερινά κέντρα ως σερβιτόρες ή χορεύτριες για τρεις ή έξι μήνες. Κατά το διάστημα αυτό κερδίζουν γρήγορα μερικές χιλιάδες δολάρια, μια ολόκληρη περιουσία για τα δεδομένα της χώρας τους, οι προαγωγοί-αρραβωνιαστικοί κερδίζουν επίσης, το ίδιο και τα νυκτερινά κέντρα που επίσημα παρέχουν εργασία σ' αυτές. Το φαινόμενο αυτό φαίνεται ότι έχει αποκτήσει ανησυχητικές διαστάσεις και οι επιπτώσεις του στη μικρή κοινωνία της Κύπρου, όπου θεμέλιος λίθος της είναι ο θεσμός της οικογένειας, είναι ιδιαίτερα σοβαρές³³. Το φαινόμενο αυτό δεν έχει ως συνέπεια μόνο τη διάλυση κάποιων οικογενειών ή την οικονομική κατάρρευση κάποιων άλλων, αλλά υποθάλπει και την ύπαρξη άλλων εγκληματικών στοιχείων, όπως τους «νονούς της νύκτας» και τους «προστάτες νυκτερινών κέντρων». Η κυπριακή αστυνομία έχει ήδη παραδεκτεί ότι πίσω από δολοφονίες «ανθρώπων της νύκτας» κρύβονται «ρώσοι μαφιόζοι» οι οποίοι δρουν είτε προστατεύοντας τα οικονομικά τους συμφέροντα είτε ως πληρωμένοι δολοφόνοι.

Στον κυπριακό αλλά και στον ξένο τύπο γίνεται συχνά λόγος για τη «ρωσική μαφία» και το «ξέπλυμα βρώμικου χρήματος» και γίνονται νύξεις για πιθανή παράνομη δραστηριότητα Ρώσων στην Κύπρο και εισροή χρημάτων από αδιευκρίνιστες πηγές. Είναι αναμενόμενο βέβαια, όπου δημιουργούνται συνθήκες για οικονομική ανάπτυξη και πλουτισμό, να ευνοείται και η εμφάνιση του εγκλήματος, ιδιαίτερα του οικονομικού. Η συνεχής διεύρυνση και ενίσχυση των οικονομικών σχέσεων μεταξύ Ρωσίας και Κύπρου, οδήγησε, όπως ήταν φυσικό άλλωστε, στην ολοένα και μεγαλύτερη συνεργασία μεταξύ των αρμοδίων υπηρεσιών των δύο κρατών για την αποτελεσματικότερη πρόληψη και πάταξη του εγκλήματος. Στις ενέργειες που απέβλεπαν προς αυτή την κατεύθυνση, συγκαταλέγεται και η υπογραφή το 1990 συμφωνίας συνεργασίας μεταξύ του Υπουργείου Εσωτερικών της Κύπρου και του αντίστοιχου υπουργείου της τότε ΕΣΣΔ. Η συμφωνία εκείνη, προέβλεπε, ανάμεσα σε άλλα, τη σύσταση διμερούς επιτροπής συνεργασίας για την πάταξη του εγκλήματος και η οποία συνεδρίαζε για το σκοπό αυτό, τουλάχιστον μία φορά το χρόνο. Της επιτροπής προΐσταντο οι επι-

0 9 8 7 6 5 4 3 2 1

СЫГХРОНА ΥΕΜΑΤΑ

κεφαλής των Υπουργείων Εσωτερικών των δύο χωρών και οι προσπάθειές της στόχευαν στην καταπολέμηση της διακίνησης ναρκωτικών και ψυχοτρόπων ουσιών, στην πάταξη του οργανωμένου εγκλήματος και της τρομοκρατίας. Για την επίτευξη της συμφωνίας αυτής επισκέφθηκε την Κύπρο ο υπουργός εσωτερικών της ΕΣΣΔ Βαντίμ Μπακάτιν³⁴.

Για τη σύγκλιση της νομοθεσίας των δύο κρατών, την επίλυση διαφόρων νομικών προβλημάτων και την προετοιμασία νέων διμερών συμφωνιών επισκέφθηκε την Κύπρο το καλοκαίρι του 1996 ο γενικός εισαγγελέας της Ρωσίας Σκουράτωφ και το φθινόπωρο του ίδιου έτους ο υπουργός δικαιοσύνης της Ρωσικής Ομοσπονδίας Βαλεντίν Κοβαλιώφ. Κατά τη διάρκεια της επίσκεψής του ο ρώσος υπουργός διεξήγαγε συνομιλίες με τον κύπριο ομόλογό του Αλέκο Ευαγγέλου με σκοπό τη σύναψη διμερούς συμφωνίας για αμοιβαία έκδοση των καταδικασθέντων σε φυλάκιση. Διεξήχθησαν επίσης διαβουλεύσεις σχετικά με τον εκσυγχρονισμό των νομικών σχέσεων στους διάφορους τομείς της δικαιοσύνης. Ακολούθησε, τον Ιανουάριο του 1997, η επίσκεψη στη Ρωσία του γενικού εισαγγελέα της Κύπρου, Α. Μαρκίδη για τη συνέχιση προφανώς των διαβουλεύσεων για τα θέματα αυτά. Αναφορικά με τις κατηγορίες που διοχετεύονται στο διεθνή οικονομικό κυρίως τύπο ότι στην Κύπρο διενεργείται «ξέπλυμα βρώμικου χρήματος», ο διευθυντής της Κεντρικής Τράπεζας της Κύπρου Α. Αυξεντίου δήλωσε ότι όσα γράφονται στο τύπο σχετικά με το θέμα αυτό είναι υπερβολές που «αποβλέπουν στο να δυσφημήσουν τη δράση της υπεράκτιας ζώνης της Κύπρου» και συνεχίζοντας εξήγησε τις διαδικασίες εγκατάστασης ρωσικών εταιρειών στη χώρα³⁵. Για να δοθεί άδεια σε κάποια ρωσική τράπεζα ή επιχείρηση να λειτουργήσει στην υπεράκτια ζώνη της Κύπρου, προηγείται συνεννόηση των Κεντρικών Τραπεζών των δύο κρατών. Είναι γεγονός ότι με τη συνεργασία των Υπουργείων Δημοσίας Τάξεως και των νομικών υπηρεσιών της Κύπρου και της Ρωσίας δίνεται η δυνατότητα στα αρμόδια όργανα να ελέγχουν το ποινικό μητρώο των επιχειρηματιών που δραστηριοποιούνται στην επικράτειά τους. Επιπλέον στο τέλος κάθε μήνα οι τράπεζες που λειτουργούν στην Κύπρο παρουσιάζουν στην Κεντρική Τράπεζα της χώρας τα στοιχεία για την κυκλοφορία του χρήματος και έτσι βρίσκονται υπό το συνεχή έλεγχο της³⁶.

Η Ρωσική Πρεσβεία στη Λευκωσία, ακόμη πιο κατηγορηματική, μίλησε δια του Ακολούθου της για επιπόλαια δημοσιεύματα στον τύπο που αρέσκονται να ξεσκεπάζουν ανύπαρκτα σκάνδαλα για εγκληματική δραστηριότητα Ρώσων. Εξήγησε ότι οι περισσότερες από τις περιπτώσεις που δημοσιεύονται δεν αφορούν ρώσους πολίτες, αλλά πολίτες που προέρχονται από τα πρώην σοβιετικά κράτη. Ο ρώσος αξιωματούχος εξήγησε ότι η ίδια η Πρεσβεία βρίσκεται σε συνεχή επαφή με τις αρμόδιες υπηρεσίες της Κυπριακής Δημοκρατίας γιατί σαφώς δεν εγκρίνει την παρανομία αλλά ούτε και τη δυσφήμιση και ζητά διευκρινίσεις για κάθε περίπτωση που δημοσιεύεται στον τύπο. Όσο για το θόρυβο που γίνεται για το θέμα του «κυπριακού πλυντηρίου ξεπλύματος βρώμικου χρήματος» και τα κυκλώματα διακίνησης ναρκωτικών, ο κ. Μαϊστρένκο επικαλέστηκε την ίδια την έκθεση του State Department, η οποία δημοσιεύθηκε στις αρχές του 1998, όπου δηλώνεται ότι η καταπολέμηση της διακίνησης των ναρκωτικών στην Κύπρο βρίσκεται σε ικανοποιητικά επίπεδα. Ο ρώσος διπλωμάτης τόνισε εμφαντικά ότι ο διεθνής τύπος και η διεθνής κοινότητα δεν πρέπει να ταυτίζουν, ότι συμβαίνει στην κατεχόμενη Κύπρο με τις αρχές της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Όπως είναι γνωστό η λεγόμενη «Τουρκοκυπριακή Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου» δεν δεσμεύεται από οποιοδήποτε διεθνείς υποχρεώσεις, αφού είναι παράνομο καθεστώς που δεν έχει διεθνή αναγνώριση. Σε δημοσιεύματα του ξένου και του κυπριακού τύπου γίνονται αναφορές για τις ανησυχητικές διαστάσεις που λαμβάνει η διακίνηση των ναρκωτικών και το «ξέπλυμα του βρώμικου χρήματος» στο βόρειο κομμάτι του νησιού, που δεν βρίσκεται υπό τον έλεγχο των νόμιμων αρχών της Κυπριακής Δημοκρατίας. Ο αποσχιστικός αυτός σχηματισμός δεν καθοδηγείται από διεθνείς υποχρεώσεις και συνεπώς οι επιχειρηματίες που δραστηριοποιούνται εκεί, δεν υπόκεινται σε νόμους μηχανισμούς ελέγχου και προστασίας των επενδύσεών τους ούτε την επίλυση των προβλημάτων και των διαφορών τους διέπει η διαιτησία διεθνών οργανισμών. Έτσι η «ΤΑΒΚ» μετατρέπεται σταδιακά σε κέντρο εγκληματικότητας. Μέρος αυτής της παράνομης δραστηριότητας διενεργείται από Ρώσους. Αυτό αποκαλύφθηκε τόσο από το ρωσικό τύπο όσο και από τις ίδιες τις ρωσικές αρχές. Το 1995 έγιναν, με την παρουσία του Ραούφ Ντενκτάς, τα εγκαίνια της Independent Union Bank, λίγο αργότερα το ρωσικό ΥΠΕΞ κάλεσε τους ρώσους ιδιοκτήτες της τράπεζας και τους επέ-

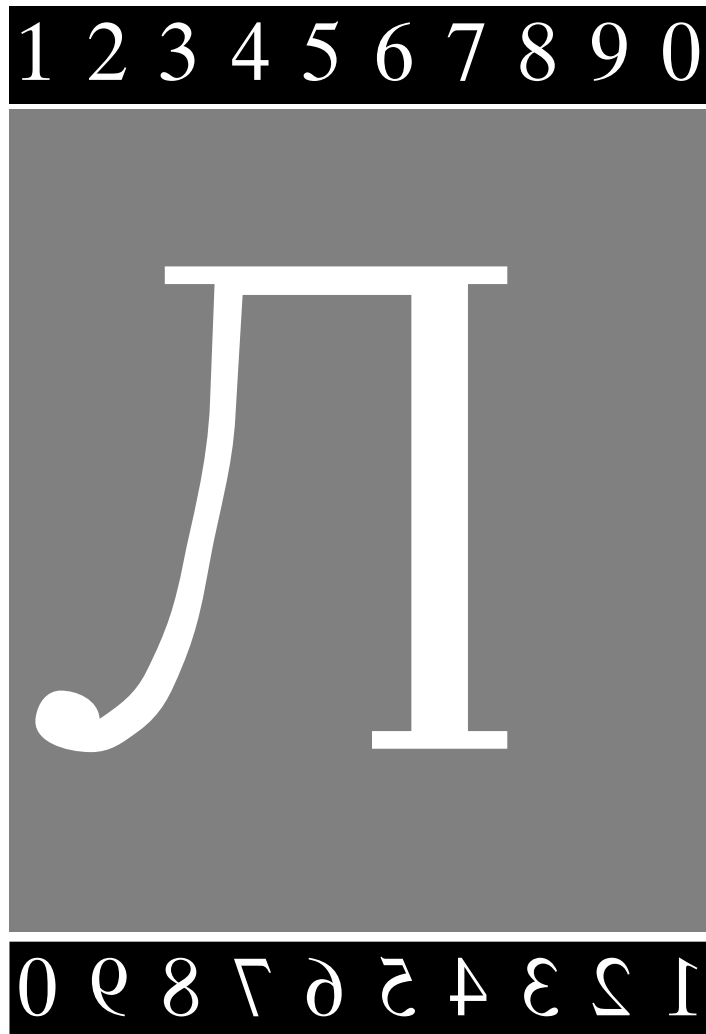
πληξε για την κίνησή τους αυτή. Τα επιτόκια που προσφέρουν κάποιοι τραπεζικοί οργανισμοί στα κατεχόμενα είναι πολύ υψηλά. Σε οικονομικό οδηγό που κυκλοφορεί εκεί στα ρωσικά αναφέρεται ότι κάποια ιδρύματα προσφέρουν επιτόκια μέχρι και 18% το χρόνο για καταθέσεις σε αμερικανικά δολάρια³⁷. Οι ρωσικές αρχές αντέδρασαν στις παράνομες επιχειρηματικές δραστηριότητες πολιτών τους, δηλώνοντας ότι όσοι δραστηριοποιούνται στο κατεχόμενο τμήμα του νησιού στερούνται τη δυνατότητα για οποιαδήποτε προξενική ή άλλη βοήθεια από την πλευρά της Πρεσβείας και άλλων ρωσικών εξωτερικών οργανισμών στην Κυπριακή Δημοκρατία. Ο Α΄ αναπληρωτής υπουργός εξωτερικών της Ρωσίας Ίγκορ Ιβανόφ απευθύνθηκε προς τον Πρόεδρο της Κρατικής Δούμας Γκενάτι Σελεζνιόφ, με επιστολή στην οποία εξέφρασε σοβαρή ανησυχία για τις περιπτώσεις παραβίασης από ρωσικούς οργανισμούς και υπηρεσίες των ψηφισμάτων του Σ.Α του ΟΗΕ που αφορούν το κατεχόμενο από την Τουρκία μέρος της Κύπρου. Στην ίδια επιστολή ο ρώσος αξιωματούχος κάλεσε τους ρώσους βουλευτές να αξιοποιήσουν όλο το κύρος τους στις περιφέρειές τους και σε νομικά πρόσωπα για να «επεξηγήσουν την ανάγκη της αυστηρής τήρησης των διεθνών υποχρεώσεων της Ρωσίας για τη μη αναγνώριση του αποσχιστικού σχηματισμού»³⁸.

Η ύπαρξη ρώσων επιχειρηματιών και ρωσικών κεφαλαίων και οργανισμών στα κατεχόμενα επιβεβαιώνεται και από δημοσιεύματα του κυπριακού τύπου. Το καλοκαίρι του 1997 έντυπα του ημερήσιου ελληνικού τύπου στην Κύπρο έκαναν αναφορές και αναδημοσίευσαν αποσπάσματα της έκθεσης της ΚΥΠ σχετικά με τη διακίνηση ναρκωτικών, με το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος και με άλλη εγκληματική δραστηριότητα στα κατεχόμενα³⁹. Συγκεκριμένα αναφέρονται τρεις τράπεζες στις οποίες μετέχουν Ρώσοι. Η Independent Trade Union, ιδιοκτήτες της οποίας φέρονται να είναι ρώσοι και ισραηλινοί επιχειρηματίες και σύμφωνα με δημοσίευμα της ρωσικής εφημερίδας «Commercant» οι μέτοχοι της τράπεζας αυτής έχουν πλούσιο εγκληματικό μητρώο. Ύποπτη για τις δραστηριότητες και τα κεφάλαιά της είναι και η First Merchant Bank, το 40% των μετοχών της οποίας ανήκει σε Τούρκους και το 60% σε Ρώσους. Η Τράπεζα αυτή έχει διασυνδέσεις με τη ρωσική μαφία και οι παράνομες δραστηριότητές της λαμβάνουν χώρα στο τρίγωνο Μόσχα -Βατικανό και κατεχόμενες περιοχές⁴⁰. Χαρακτηριστική είναι και η περίπτωση της Prusovzni Offshore Bank, η οποία λειτουργεί στα κατεχόμενα, ανήκει σε Ρώσους και Ολλανδούς και φαίνεται να ελέγχεται από τη ρωσική μαφία⁴¹. Το ρωσικό κράτος σε αντίθεση με άλλα –είναι γνωστό π.χ ότι άγγλοι βουλευτές έχουν αποκτήσει εξοχικά σπίτια στην Κερύνεια– δείχνει ότι ενδιαφέρεται και επιδιώκει την καταπολέμηση της όποιας παρουσίας και δραστηριότητας πολιτών της στην κατεχόμενη Κύπρο θεωρώντας την όχι μόνο παράνομη και αντίθετη με τα ψηφίσματα του ΟΗΕ αλλά και αντίθετη στην πολιτική της Ρωσίας, η οποία επιδιώκει τις πλέον φιλικές και εποικοδομητικές σε όλα τα επίπεδα σχέσεις με την Κυπριακή Δημοκρατία.

Οι έντονες οικονομικές δραστηριότητες και το φιλικό κλίμα λόγω θρησκευτικών και πολιτιστικών δεσμών που υπάρχει μεταξύ Κύπρου-Ρωσίας, ενίσχυσαν, όπως ήταν φυσικό, τις πολιτικές σχέσεις των δύο κρατών και την ανανέωση του ενδιαφέροντος της Ρωσίας για το Κυπριακό. Το 1995 ο πρόεδρος Κληρίδης πραγματοποίησε επίσημη επίσκεψη στη Μόσχα και στα πλαίσια αυτών των επαφών φαίνεται ότι συμφωνήθηκε μία ευρύτερη συνεργασία των δύο κρατών για την ενίσχυση και αναβάθμιση της άμυνας της Κύπρου με την αγορά οπλισμού⁴².

Για την Κύπρο η αγορά όπλων δεν ήταν μόνο μία ενέργεια για την ουσιαστική αναβάθμιση της αμυντικής της ικανότητας, αλλά και ένας διπλωματικός ελιγμός για να εμπλέξει τη Ρωσία στις διαδικασίες για την εξεύρεση λύσης στο Κυπριακό, παραγκωνίζοντας έμμεσα τον πρωταγωνιστικό ρόλο των ΗΠΑ στην εικοσιετήχρονη διαχείριση του Κυπριακού. Η συμφωνία αυτή προκάλεσε θύελλα αντιδράσεων στους Αμερικανούς και στους Ευρωπαίους.

Η Ρωσία από την άλλη, μετά την απώλεια της αγοράς όπλων στην ανατολική και κεντρική Ευρώπη, έψαχνε νέες αγορές για την πολεμική βιομηχανία της και την ευκαιρία να πρωταγωνιστήσει ξανά στη διεθνή διπλωματική σκηνή και να ανακόψει τον μονοπωλιακό χειρισμό των διεθνών προβλημάτων (Παλαιστινιακό, Γιουγκοσλαβικό) από την Αμερική και τους Ευρωπαίους συμμάχους της. Ρώσοι στρατιωτικοί εμπειρογνώμονες απέδωσαν την αμερικανική ανησυχία στο γεγονός ότι η χώρα τους μπαίνει δυναμικά στην παγκόσμια αγορά όπλων και «σπάει» το μονοπώλιο των Δυτικών⁴³. Η πολεμική που αναπτύχθηκε γύρω από αυτό, δημιούργησε, σύμφωνα με τους ίδιους κύκλους τη με-

γαλύτερη διαφήμιση για τα ρωσικά όπλα η οποία αναμένεται ότι θα αποδώσει, κυρίως στις χώρες της Μέσης Ανατολής και της Ασίας

Οι ΗΠΑ, ως η μόνη «υπερδύναμη», πρωταγωνιστούν ακόμη, στο διπλωματικό πεδίο, με σκοπό την εξεύρεση λύσης στο Κυπριακό. Χειρίζονται ως εμπνευστές της «επαναπροσέγγισης», ένα φάσμα πολιτικών, οικονομικών και κοινωνικών επαφών μεταξύ των δύο κοινοτήτων. Από αυτές τις διεργασίες βέβαια απουσιάζει η Ρωσία.

Είναι φυσικό το ενδιαφέρον της για τις προτάσεις και τα σχέδια που θα διαγράψουν το μελλοντικό καθεστώς της Κύπρου, αν και όταν επιτευχθεί λύση, να την απασχολούν έντονα, γιατί η Κύπρος με την όποια πολιτειακή της οργάνωση παραμένει ένας ζωτικός από στρατηγικής και οικονομικής πλευράς χώρος⁴⁴.

Οι έντονες κυπρορωσικές σχέσεις: τα κεφάλαια, τα όπλα, η διπλωματική παρουσία, που συνεχώς αναβαθμίζεται, η εμμονή για ουσιαστική εμπλοκή του ΟΗΕ στις διαδικασίες λύσης του Κυπριακού και για συντονισμό των διαφόρων πρωτοβουλιών, δείχνουν ότι υπάρχει ρωσική παρουσία στο νησί και έντονη κινητικότητα στην ευρύτερη περιοχή.

* Τα πρωτότυπα κείμενα των συμφωνιών που υπέγραψαν η ΕΣΣΔ και η Ρωσική Ομοσπονδία ήταν στη ρωσική γλώσσα ενώ για την Κύπρο άλλοτε στην ελληνική και άλλοτε στην αγγλική. Για το λόγο αυτό στην παρούσα εργασία θα γίνεται χρήση κάποιων όρων στην αγγλική όπως διατυπώθηκαν στις συμφωνίες, δημοσιεύθηκαν στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και είναι διεθνώς γνωστοί.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Christodoulou D., *Inside the Cyprus miracle. The Labours of an Embattled Mini-Economy*, Minnesota Mediterranean and East European Monographs II, Minnesota 1992.
2. Περισσότερα για τη Συμφωνία Αποφυγής Διπλής Φορολογίας βλ. Demetriades Chr., *Cyprus Double Tax and other Treaties*, Cypropublico Ltd. 1989.
3. Από τις πρώην Σοβιετικές Δημοκρατίες μόνο το Καζακιστάν, το Αζερμπαϊτζάν και το Τουρκμενιστάν δεν αποδέχθηκαν τη σύμβαση του 1982. Η Ουκρανία παρόλο που έχει υιοθετήσει τη σύμβαση αυτή, ζήτησε από την Κυπριακή Δημοκρατία τη διαπραγμάτευση μίας απευθείας σύμβασης μεταξύ των δύο κρατών.
4. Δήλωση του ρώσου πρέσβη σε διάλεξη με θέμα τις κυπρορωσικές σχέσεις, που έδωσε στο Cyprus College στη Λευκωσία, στις 12 Μαρτίου 1988.
5. Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία που δημοσιεύει η Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου για το 1995, οι υπεράκτιες εταιρείες με προέλευση την Ευρώπη ανέρχονταν σε ποσοστό 82,9%, με την Ευρωπαϊκή Ένωση να προηγείται στο ποσοστό των νέων εγγεγραμμένων υπεράκτιων εταιρειών με 22,6%.
6. Για τη σημασία που απέκτησε η Κύπρος τα τελευταία χρόνια στη διεθνή οικονομική στρατηγική βλ. Demetriades Chr., *Cyprus in International Tax Planning*, Kluwer Publishing Ltd., 1980.
7. Η κ. Μελίνα Πύργου, στέλεχος του διαγροικού γραφείου «Κινάνης-Πύργου και Συνεργάτες», το οποίο ασχολείται αποκλειστικά με τις υπεράκτιες εταιρείες, συμμετείχε στις διαλέξεις αναπτύσσοντας τις προοπτικές που ανοίγονται στους Ευρωπαίους για επιχειρηματική δραστηριοποίηση στην Κύπρο μέσα από ένα πλούσιο δίκτυο συμβάσεων Διπλής Φορολογίας που έχει υπογράψει η Κυπριακή Δημοκρατία. Με την κ. Πύργου μίλησα σε συνάντηση που πραγματοποιήθηκε στο γραφείο της στη Λευκωσία, στις 18 Μαρτίου 1998. Η συνομιλία δεν μαγνητοφωνήθηκε, αλλά κρατήθηκαν σημειώσεις.
8. Ο Ακόλουθος Τύπου της Ρωσικής Πρεσβείας μου παραχώρησε για τους σκοπούς της παρούσας μελέτης συνέντευξη, στις 23 Μαρτίου 1998 στο κτίριο της Ρωσικής Πρεσβείας στη Λευκωσία.
9. «Νεορώσοι»: καινούριος όρος που χρησιμοποιείται ευρέως τόσο από το ρωσικό τύπο όσο και από τους ίδιους τους Ρώσους και ορίζει το κοινωνικοοικονομικό εκείνο στρώμα των πλούσιων Ρώσων, που αναδύθηκε από τα συντρίμια της κατάρρευσης του κομμουνιστικού καθεστώτος.
10. Τα στοιχεία αυτά δημοσίευσε σε άρθρο του με τίτλο «*Το πλυντήριο της Αφροδίτης*» ο δημοσιογράφος Βασίλι Σαφραντσούκ, στη ρωσική εφημερίδα *Sovetskaja Rossija* στις 21/09/1996.
11. Σύμφωνα με τη ρωσική εφημερίδα *Kommersant-Daily* στο άρθρο της με τίτλο «*Η Λευκωσία έκανε εξαίρεση για τη "Menater"*» που δημοσιεύθηκε στο οικονομικό τμήμα στις 21/09/1996.
12. Νεότερα στοιχεία που προκύπτουν από τις δηλώσεις του Προέδρου της Ρωσικής Δούμας Γενάτι Σελεζνιόφ στο Κυπριακό Πρακτορείο Ειδήσεων και στο ρωσικό πρακτορείο Novosti στις 26/03/1997, έρχονται να επιβεβαιώσουν προηγούμενες αναφορές, φανερώνοντας ότι οι ρώσοι επιχειρηματίες έχουν εγγράψει στην Κύπρο πάνω από 2.000 υπεράκτιες εταιρείες ανάμεσα τους και 14 τράπεζες.
13. Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία που δημοσίευσε η Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου για το 1996.
14. Δηλώσεις του ανώτερου αξιωματούχου του ρωσικού Υπουργείου Οικονομικών, Βλαντιμίρ Οσνίν στο ρωσικό πρακτορείο Novosti το Μάιο του 1997.
15. Βλ. Louiza Odysseos, *Haven as a Barrier to Heaven? The Cyprus Offshore Financial Centre and European Union Accession*. The Cyprus Review, Volume 9, Number 2.

16. Στις 15 Ιουλίου 1997 υπογράφηκε στη Μόσχα Πρόγραμμα Πολιτιστικής και Επιστημονικής Συνεργασίας μεταξύ Κύπρου και Ρωσίας για τα έτη 1997-99. Το πρόγραμμα υπέγραψαν ο πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας στη Ρωσική Ομοσπονδία κ. Πλάτων Κυριακίδης και η διευθύντρια της Πολιτιστικής Διεύθυνσης του ρωσικού ΥΠΕΞ πρόεδρος κ. Βαλέρια Καλίμια.

17. Η Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελούσε ιστορικά τον κυριότερο προορισμό των κυπριακών εξαγωγών. Σύμφωνα όμως με την επίσημη έκθεση της Κεντρικής Τράπεζας Κύπρου, κατά το 1996 οι εξαγωγές σε άλλες Ευρωπαϊκές χώρες έφτασαν τα 257,3 εκατομμύρια Κ.Α. Ξεπερνώντας την αξία των εξαγωγών στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η διαφοροποίηση αυτή στη γεωγραφική κατανομή των εξαγωγών οφείλεται κατά κύριο λόγο στην ταχύρυθμη αύξηση των επανεξαγωγών, προορισμός των οποίων είναι κυρίως άλλες ευρωπαϊκές χώρες και ιδιαίτερα η Ρωσία και η Βουλγαρία.

18. Τα στοιχεία αυτά επιβεβαιώνονται και από τις δηλώσεις του Προέδρου της Ρωσικής Δούμας Γενάτι Σελέζνιωφ στις 26/3/1997 στο Κυπριακό Πρακτορείο Ειδήσεων και το ρωσικό πρακτορείο Novosti, όπου μεταξύ άλλων δήλωσε ότι οι οικονομικές συναλλαγές μεταξύ των δύο χωρών ενισχύονται, με τις ρωσικές εξαγωγές να αυξάνονται σε σχέση με τον προηγούμενο χρόνο κατά 12,3% φθάνοντας τα 306,6 εκατομμύρια δολάρια

19. Η συμφωνία για την εμπορική ναυτιλία μεταξύ της κυπριακής κυβέρνησης και της κυβέρνησης της ΕΣΣΔ, συνομολογήθηκε στις 12 Ιουνίου 1985 και δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης με αρ.85 Σ. VII 226.

20. Βλ. διάλεξη του ρώσου Πρόεβη στη Λευκωσία, σμμ. 4.

21. Η συμφωνία αυτή συνομολογήθηκε και υπογράφηκε στις 11 Απριλίου 1997 και δημοσιεύθηκε στην Επίσημη εφημερίδα της Κυβέρνησης της 16ης Μαΐου 1997, αρ. 3149.

22. Τηλεοπτική συνέντευξη που παραχώρησε ο ρώσος Πρόεβη στην εκπομπή «Προεκτάσεις» στο ΡΙΚ στις 9 Οκτωβρίου 1997.

23. Όπως αναφέρει ο δημοσιογράφος Simon Calder σε άρθρο του στην *Independent* στις 19 Αυγούστου του 1995, με τίτλο «Pink Ladies: A red army of tourists is taking over the airbeds of Europe, and Cyprus has become their hot spot». Ο Ρώσος είναι υποχρεωμένος να ταξιδέψει χιλιόμετρα και να χάσει χρόνο προκειμένου να εξασφαλίσει βρετανική βίζα αφού αυτή εκδίδεται μόνο στη Μόσχα και στην Αγία Πετρούπολη. Σύμφωνα με το ίδιο δημοσίευμα, που επικαλείται στοιχεία του Foreign Office, το 2% των αιτήσεων για βρετανική βίζα απορρίπτονται, στην περίπτωση όμως των αιτήσεων για αμερικανική βίζα το ποσοστό των απορριφθέντων φθάνει το 20%.

24. Σύμφωνα με τον Ακόλουθο Τύπου της ρωσικής πρεσβείας στη Λευκωσία ο αριθμός των Ρώσων που διαμένουν στην Κύπρο κυμαίνεται γύρω στις 5.000. Η καταγραφή των ρώσων πολιτών που είχε διενεργηθεί από τη ρωσική πρεσβεία το 1996, έδειξε ότι περίπου 6.000 Ρώσοι βρίσκονταν στην Κύπρο, αλλά σ' αυτούς περιλαμβάνονταν και οι τουρίστες που βρίσκονταν τότε στη χώρα.

25. Για τις προοπτικές τουριστικής συνεργασίας με τη Ρωσία βλέπε στη μελέτη *Διερεύνηση των δυνατοτήτων και μορφών τουριστικής συνεργασίας με τη Ρωσία και άλλες χώρες της πρώην ΕΣΣ*, Κέντρο Έρευνας και Τεκμηρίωσης, INFOGROUP Σύμβουλοι Επιχειρήσεων, Αθήνα. Παρόλο που η μελέτη εξετάζει τις προοπτικές ανάπτυξης τουριστικής συνεργασίας μεταξύ Ελλάδος-Ρωσίας, τα κεφάλαια που αφορούν στη ρωσική αγορά, ισχύουν σε μεγάλο βαθμό και για την περίπτωση της κυπρορωσικής τουριστικής συνεργασίας.

26. Οι μεταφράσεις και οι αξιολογήσεις του ρωσικού τύπου, που διενεργεί η κυπριακή πρεσβεία στη Μόσχα βρίσκονται στο αρχείο του Γ.Τ.Π.

27. Η Κεντρική Κυβέρνηση της Ομοσπονδίας δεν έχει ορίσει Συμπρόεδρο στο Διακρατικό Οργανισμό για την υλοποίηση της συμφωνίας, δεν έχουν δημιουργηθεί τα γραφεία του Οργανισμού και η Διοίκηση της περιοχής δεν έχει ετοιμάσει ακόμη τον προϋπολογισμό για την από κοινού (με την Κύπρο) χρηματοδότηση των έργων.

28. Συγκεκριμένα στην έκθεση του Κυπριακού Γραφείου Προγραμματισμού αναφέρεται ότι τα τελευταία χρόνια ενεργόγραψαν στο Κρασονοντάρ 29 κοινοπραξίες με κυπριακή συμμετοχή.

29. Βλ. συνέντευξη που παραχώρησε ο Ρώσος αξιωματούχος, σμμ. 8.

30. Ο διευθυντής της Κεντρικής Τράπεζας Κύπρου Α. Αυξεντίου σε συνέντευξη που παραχώρησε στο περιοδικό *Ρωσική Ομοσπονδία* το Φθινόπωρο του 1996, όταν ρωτήθηκε για το θέμα της ακίνητης περιουσίας των Ρώσων στην Κύπρο, είπε χαρακτηριστικά: «οι Ρώσοι αγοράζουν, αλλά τούτη η μανία πέρασε κιόλας».

31. Σύμφωνα με τον αρμόδιο της ρωσικής πρεσβείας, για τα θέματα αυτά, τα δύο σχολεία είναι τα μόνα στην Κύπρο, αναγνωρισμένα από τη Ρωσική Ομοσπονδία.

32. Ενδιαφέρον έχει και η εκστρατεία που διενεργείται από τη Ρωσία για προσέλκυση κυπρίων φοιτητών στα ρωσικά εκπαιδευτικά ιδρύματα. Ήδη στο Ρωσικό Πολιτιστικό Κέντρο στη Λευκωσία λειτουργεί σε μόνιμη βάση έκθεση για τα ρωσικά πανεπιστήμια και ινστιτούτα, χωρίς όμως ιδιαίτερα αποτελέσματα. Παρά το γεγονός ότι τα διδάκτρα και το κόστος ζωής για ένα κύπριο φοιτητή, συγκριτικά με αυτά που καταβάλλει για σπουδές στην Αγγλία ή στην Αμερική, είναι ιδιαίτερα χαμηλά, οι κοινωνικές συνθήκες της χώρας είναι ένας αποτρεπτικός λόγος για τη μαζική φοίτηση κυπρίων φοιτητών εκεί.

33. Ο Υπουργός Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξης, Νίκος Κόσης, δήλωσε το Μάρτιο του 1998 ότι το Υπουργείο του θα αναστείλει την έκδοση αδειών λειτουργίας νυκτερινών κέντρων-καμπαρέ, θα θέσει εκτός λειτουργίας άλλα και θα προβεί στα αναγκαία μέτρα για την πάταξη της πορνείας.

34. Αναφερόμενος στην επίσκεψη αυτή, γράφει ο Σεργκέι Αγκασόνωφ στην εφημερίδα *Izvestija* στις 17 Σεπτεμβρίου του 1996 ότι «... το 1990, όπως θυμάται ο Α΄ Γραμματέας της Πρεσβείας της Ρωσίας στη Λευκωσία κ. Βιασεσλάβ Τιμοφέγεφ, στην εξωτική τότε για τους συμπατριώτες του νήσο, χωρίς κανένα θόρυβο ήθε ο Υπουργός Εσωτερικών της ΕΣΣΔ κ. Βαντίμ Μπακάτιν με ξαφνική ιδέα για συνεργασία των αρμοδίων οργάνων των δύο χωρών. Η διορατικότητα

του κ. Μπακάτιν, να είμαστε ειλικρινείς δύσκολα εξηγείται, όμως το γεγονός παραμένει γεγονός και από τον Απρίλιο του 1990 άρχισαν να απαριθμούνται οι υπηρεσιακές επαφές των αρμοδίων οργάνων».

35. Σε συνέντευξη που παραχώρησε ο κύπριος αξιωματούχος στο ρωσικό περιοδικό *Ρωσική Ομοσπονδία*, το φθινόπωρο του 1996.

36. Το ίδιο δήλωσαν και στελέχη δικηγορικών γραφείων που ασχολούνται με τις υπερράπιες εταιρείες, σε συζητήσεις που είχαμε.

37. Στη ρωσική εφημερίδα *Moskovski Kosmolec* – σε άρθρο της στις 28 Νοεμβρίου 1996.

38. Οι πληροφορίες αυτές δημοσιεύθηκαν σε άρθρο του ρωσικού περιοδικού *Delovije Ljudi*, το Δεκέμβριο του 1996, με τον τίτλο «ΤΔΒΚ - ζώνη αυξημένου κινδύνου για επιχειρηματική δράση».

39. Αποσπάσματα της έκθεσης της ΚΥΠ δημοσιεύθηκαν στην εφημερίδα *Παρασκήνιο* στις 11 Ιουλίου 1997.

40. Σύμφωνα με άρθρο της τουρκικής εφημερίδας *Kibris* που εκδίδεται στα κατεχόμενα, στο φ. της 8/1/1995.

41. Από τα αποσπάσματα της Έκθεσης της ΚΥΠ, βλ. σμμ. 37.

42. Έτσι η Κυπριακή Δημοκρατία προχώρησε στην αγορά των ρωσικών αεριών μάχης T-80 U και των τεθωρακισμένων MP-3. Ακολούθησε τον Απρίλιο του 1996 η υπογραφή Συμφωνίας για την Στρατιωτικοτεχνική Συνεργασία των δύο χωρών, και τέλος τον Ιανουάριο του 1997 η Κυπριακή Δημοκρατία υπέγραψε συμφωνία με τη Ρωσία για την αγορά του πυραυλικού αντιαεροπορικού συστήματος S-300.

43. Βλ. Μαρία Κάτσα και Κωνσταντίν Μακιένκο «Η ταραχή γύρω από το συμβόλαιο», *Itongi*, 4 Φεβρουαρίου 1997.

44. Συγκεκριμένα η Ρωσία είχε υποβάλει από το 1994 πρόταση στα Η.Ε για την ανάληψη συντονισμένων προσπαθειών με σκοπό τη λύση του Κυπριακού προβλήματος. Τον Απρίλιο του 1997 συγκάλωσε το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ και κατέθεσε ενόπιον των πέντε Μονίμων Μελών του σχέδιο για το Κυπριακό. Σύμφωνα με το ρωσικό έγγραφο η λύση θα βασίζεται σε μια διακοινοτική και διζωνική ομοσπονδία που θα διασφαλίζει την ύπαρξη ενός ανεξάρτητου και εδαφικά ακεραίου κράτους της Κύπρου, με μια κυριαρχία, μια διεθνή προσωπικότητα και μια ιθαγένεια. Ακολούθως τον Ιούνιο του 1997, συμμετείχε στον πρώτο γύρο των διακοινοτικών συνομιλιών για το Κυπριακό που πραγματοποιήθηκε στο Τράουμπεκ της Νέας Υόρκης, μετέχοντας στον λεγόμενο «έξω κύκλο».